

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การสมรสถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของแต่ละสังคมและเป็นพื้นฐานสำคัญทางสังคม การเริ่มต้นของการสร้างครอบครัวคือการสมรส การสมรสจะมีการกำหนดเงื่อนไขไว้ ซึ่งเงื่อนไขนั้นอาจมีลักษณะที่ต่างกันของในแต่ละสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอาจมีมาตั้งแต่ในอดีตจนเรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตที่ทุกคนปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมา เมื่อยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไปจึงได้มีการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขในการสมรสดังกล่าวให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรและได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายแบ่งแยกเงื่อนไขในการสมรสไว้ ซึ่งหากเป็นการสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขชนิดร้ายแรงถือว่าการสมรสจะมีผลเป็นโมฆะ หากการสมรสเกิดขึ้นโดยฝ่าฝืนเงื่อนไขชนิดที่ไม่ร้ายแรงจะมีผลเป็น โมฆียะหรืออาจเป็นเหตุแห่งการฟ้องเพิกถอนการสมรสได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละสังคม

สำหรับประเทศไทยแต่เดิมก่อนมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปี พ.ศ. 2478 นั้น เงื่อนไขในการสมรสเป็นเงื่อนไขที่ได้กำหนดโดยกฎหมายในสมัยอดีตตั้งแต่อาณาจักรล้านนา ซึ่งเรียกว่ากฎหมายมังรายศาสตร์ มีการนำเอาขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งท้องถิ่นมาใช้ ดังจะเห็นได้จาก ประเพณีแ่วสาว ซึ่งกำหนดว่าชายหญิงนั้นต้องมีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ดังนั้นหากชายหญิงคู่สมรส อายุ 15 ปีบริบูรณ์ก็สามารถทำการสมรสได้ จนกระทั่งในเวลาต่อมาได้มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะผัวเมีย ซึ่งมีการบัญญัติเงื่อนไขในการสมรสที่มีความชัดเจนเพิ่มขึ้น แม้มิได้บัญญัติเรื่องอายุของคู่สมรสแต่ก็ได้มีการบัญญัติในเรื่องการให้ความยินยอมของบิดามารดาในการสมรสของหญิงคู่สมรส และบัญญัติในเรื่องการสมรสโดยถูกหลอกลวงเพิ่มเติม จนกระทั่งในท้ายที่สุดได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และมีการบัญญัติเงื่อนไขในการสมรสไว้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไป สังคมกว้างขึ้นจากเมืองเป็นประเทศ จากประเทศเป็นโลก การบัญญัติเงื่อนไขในการสมรสจึงมีการแก้ไขปรับเปลี่ยนให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในบางเรื่องนั้นอาจมีบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกับบทบัญญัติของ

ประเทศอื่นด้วย ยังจะเห็นได้ว่าในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวในหลายครั้งเช่นกัน

การสมรสที่เป็นโมฆียะ ถือเป็นเงื่อนไขแห่งการสมรสอย่างหนึ่ง หากแต่เงื่อนไขดังกล่าว อาจไม่ร้ายแรงถึงขนาดทำให้การสมรสมีผลเป็น โมฆะคือเสียเปล่ามาตั้งแต่เริ่มสมรส แต่การสมรสที่เป็น โมฆียะนี้กฎหมายไทยไม่มีการบัญญัติความหมายไว้ จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่าการสมรสที่เป็น โมฆียะถือได้ว่าเป็นการสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด มีผลให้การสมรสดังกล่าว สมบูรณ์ไม่สามารถบอกล้างหรือให้สัตยาบันได้ แต่ผู้มีส่วนได้เสียสามารถฟ้องขอให้เพิกถอนการ สมรสนั้นได้อันเป็นผลให้การสมรสสิ้นสุดลงเมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอน หากล่วงเลยจน พ้นกำหนดเวลาที่จะฟ้องเพิกถอนแล้วการสมรสก็ไม่อาจถูกเพิกถอน ได้อีกและจะมีผลสมบูรณ์ ตลอดไปนั่นเอง สำหรับประเทศไทยเหตุแห่งโมฆียะนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีการ บัญญัติไว้ 2 ลักษณะคือ นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ และการสมรสที่เป็นโมฆียะ โดยกฎหมายได้ บัญญัติเหตุแห่งโมฆียะของทั้งสองลักษณะให้มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ในส่วนของการ กำหนดอายุของบุคคลซึ่งสามารถทำนิติกรรมได้คือ 20 ปีบริบูรณ์หรืออายุไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์แต่ได้ ทำการสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่อายุสำหรับบุคคลที่สามารถทำการสมรสได้ คือ 17 ปี บริบูรณ์ ทั้งนี้ในส่วนของการสมรสกฎหมายยังได้มีการบัญญัติรายละเอียดในเรื่องของการให้ความ ยินยอมของบิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้ปกครองไว้อีกเช่นกัน แต่ในส่วนของการทำนิติกรรม กฎหมายได้มีการบัญญัติข้อยกเว้น ในการทำนิติกรรมที่สามารถทำโดยลำพังได้ เช่น ในกรณีผู้เยาว์ อาจทำการใดได้หากเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว ผู้เยาว์อาจทำการใดได้ซึ่งเป็นการสมควรแก่ ฐานะานุรูปแห่งตนและเป็นการอันจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควร หรือในกรณีผู้เยาว์อายุสิบห้าปี บริบูรณ์ก็สามารถทำนิติกรรมได้เช่นกัน แต่ข้อยกเว้นของการสมรสในเรื่องอายุมีเพียงกรณีเดียว คือศาลอนุญาตให้ทำการสมรส นอกจากนี้ในส่วนของการทำนิติกรรมที่เป็นโมฆียะจะมีการบัญญัติ รายละเอียดที่ชัดเจนมากกว่าในส่วนของการสมรสที่เป็นโมฆียะ อาจเป็นเพราะการสมรสถือเป็น เรื่องของการที่ชายหญิงกระทำการสมรสเพื่อก่อให้เกิดสถาบันครอบครัวเท่านั้น แต่เดิมจึงได้บัญญัติ ไว้ในลักษณะที่มีข้อความสั้นและกระชับ หากแต่เมื่อยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไป จำนวนประชากร เพิ่มมากขึ้น ข้อความที่สั้นและกระชับนี้จึงยังไม่มีมีความชัดเจนจนอาจทำให้เกิดปัญหาในการตีความ ทางกฎหมายในภายหลังได้

จากการศึกษาเหตุแห่งการสมรสที่เป็น โมฆียะ ตามบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ แม้พบว่ามีเหตุที่ทำให้การสมรสมีผลเป็น โมฆียะมีอยู่หลายประการ เมื่อพิจารณาแล้ว เหตุดังกล่าวอาจไม่ร้ายแรงถึงขนาดที่ทำให้การสมรสมีผลเป็น โมฆะ แต่เมื่อศึกษาเหตุแห่งการ สมรสที่เป็นโมฆียะในประเทศอื่น ๆ แล้วพบว่าในบางประเทศเหตุแห่งการสมรสเป็นเหตุประเภท

เดียวกันกับในกฎหมายครอบครัวไทยแต่ผลทางกฎหมายแตกต่างกันคือ ในบางประเทศการสมรส มีผลเป็น โฉมะ หรือบางประเทศถือว่าเป็นเหตุเพิกถอนการสมรส อาทิเช่น เรื่องเกี่ยวกับการฝ่าฝืน อายุของคู่สมรสในประเทศอังกฤษ และสาธารณรัฐฝรั่งเศส กำหนดให้การสมรสมีผลเป็น โฉมะ แต่สำหรับประเทศไทย สมพันธรัฐสวิส และมลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา กำหนดให้การสมรสมีผลเป็น โฉมิยะ ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และมลรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา กำหนดให้เป็นเพียงเหตุแห่งการเพิกถอนการสมรสเท่านั้น นอกจากนี้สำหรับการให้ความยินยอม ในการสมรสของบุคคลซึ่งต้องให้ความยินยอมตามกฎหมายของแต่ละประเทศนั้น จะมีลักษณะของ ผลของการสมรสที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นเหตุให้การสมรสมีผลเป็น โฉมิยะ หรือเป็นเหตุแห่งการ เพิกถอนการสมรส จากการศึกษาพบว่า การให้ความยินยอมในการสมรสยังไม่ถึงขนาดเป็นเหตุที่จะ ทำให้การสมรสมีผลเป็น โฉมะแต่อย่างใด สำหรับบุคคลซึ่งต้องให้ความยินยอมตามกฎหมายนั้น ในแต่ละประเทศอาจกำหนดบุคคลที่เป็นผู้ให้ความยินยอมในการสมรสที่เหมือนกันคือ บิดามารดา แต่ในส่วนของบุคคลอื่น ๆ นั้นในแต่ละประเทศอาจมีการกำหนดที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ สาธารณรัฐฝรั่งเศส มีการกำหนดให้ปู่และย่า หรือ ตาและยาย หรือสภาคครอบครัว เป็นผู้ให้ ความยินยอมในการสมรสได้ตามกฎหมาย สมพันธรัฐสวิส กำหนดให้ผู้ปกครอง หรือ คณะกรรมการ เป็นผู้ให้ความยินยอมในการสมรส สำหรับประเทศไทยผู้ให้ความยินยอมในการ สมรสอาจเป็นผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ใดมีอำนาจปกครองอยู่ ในขณะที่ทำการสมรส สำหรับการสมรสที่เกิดขึ้นเพราะการสำคัญผิดตัวคู่สมรส การใช้กลฉ้อฉล หรือการข่มขู่ พบว่าในทุก ๆ ประเทศมีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวเพราะถือว่าเป็นกรณีที่คู่สมรส แสดงเจตนาในการสมรสบกพร่อง โดยมีความแตกต่างกันในผลของการสมรสว่าจะมีผลเช่นใด เนื่องจากในบางประเทศถือว่าการสมรสเป็น โฉมิยะ บางประเทศถือว่าเป็นเหตุเพิกถอนการสมรส

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในประเทศไทยพบว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องเหตุแห่งการสมรสที่มีผลเป็น โฉมิยะมีน้อยกว่าเหตุแห่งการสมรสที่มีผลเป็น โฉมะ เนื่องจากการฟ้องคดีเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษา ว่าการสมรสซ้อนเป็น โฉมะมีคดีพิพาทเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง แต่ในเรื่องของการฟ้องคดีเพื่อให้ศาล พิพากษาให้เพิกถอนการสมรสอันเป็น โฉมิยะนั้นจะไม่ค่อยมีเป็นคดีพิพาทกันแต่อย่างใด ทั้งนี้ ในเรื่องของการสมรสที่มีผลเป็น โฉมิยะได้มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งได้ บัญญัติรายละเอียดไว้ในบางมาตราอาจบัญญัติไว้สั้นเกินไปและยังขาดรายละเอียดที่สำคัญอยู่ บางมาตราที่บัญญัติไว้ไม่สอดคล้องต้องกันมีความขัดแย้งกัน หรือในบางมาตรายังคงล้าสมัยอยู่ จึงก่อให้เกิดปัญหาในการปรับใช้กฎหมาย เมื่อพิจารณาจากเหตุแห่งการสมรสที่เป็น โฉมิยะ พบว่า

กฎหมายบัญญัติให้เหตุแห่งการสมรสดังกล่าวมีผลเป็นโมฆะเท่านั้น ไม่มีการบัญญัติรายละเอียดไว้ชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 หรือกฎหมายของต่างประเทศ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เพื่อให้มีรายละเอียดในบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยผู้เขียนขอเสนอแนะดังนี้

1) กรณีอายุคู่สมรส

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่าในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับเงื่อนไขในอายุคู่สมรสเป็นบทบัญญัติที่มีความล้าสมัยไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันจึงสมควรที่จะมีการแก้ไขเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุคู่สมรส อีกทั้งจากการศึกษาในกฎหมายต่างประเทศพบว่าในหลาย ประเทศมีการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุคู่สมรสไว้ 18 ปี ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุคู่สมรสสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันและเพื่อแก้ไขบทบัญญัติที่ล้าสมัย จึงควรทำการแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ในมาตรา 1448 ดังนี้

“การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

2) การสมรสโดยถูกกลั่นแกล้ง

ผู้เขียนเห็นว่า การสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สาม ไม่มีบทบัญญัติกรณีนี้ที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งควรจะรู้ว่ามิบุคคลที่สามใช้กลั่นแกล้งกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง และจากการศึกษาพบว่าในบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าสามารถนำบทบัญญัติในบรรพ 1 มาปรับใช้กับกฎหมายครอบครัวไทยได้ ดังนี้เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องการตีความกฎหมาย และเพื่อความเป็นธรรมจึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายในมาตรา 1506 วรรคสอง ดังนี้

“ความในวรรคหนึ่ง ไม่ใช้บังคับในกรณีที่กลั่นแกล้งเกิดขึ้นโดยบุคคลที่สามโดยคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้เห็นด้วย หรือไม่ควรจะรู้เห็นถึงกลั่นแกล้งนั้นด้วย”

สำหรับการทำนิติกรรมอันเกิดจากการใช้กลั่นแกล้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ยังได้มีบทบัญญัติในส่วนของการใช้กลั่นแกล้งโดยการนิ่ง แต่ในส่วนของ การสมรสในบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ ผู้เขียนเห็นว่าควรบัญญัติหลักการในส่วนนี้ไว้ โดยเพิ่มเติมไว้ในมาตรา 1506 วรรคสาม ดังนี้

“การสมรสอันเกิดจากการใช้กลั่นแกล้งโดยการนิ่ง ถึงขนาดว่าหากไม่มีการนิ่งนี้ คู่สมรสฝ่ายที่ถูกกลั่นแกล้งจะไม่ทำการสมรสด้วย การสมรสเป็นโมฆะ”

นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ในกรณีที่คู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างใช้กลฉ้อฉล เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างแสดงเจตนาในการสมรสบกพร่องถือว่าการสมรสเป็นโมฆียะ ทำให้ไม่มีสิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนจากคู่สมรสฝ่ายที่รู้เห็นเป็นใจในการใช้กลฉ้อฉลเพื่อทำการสมรส ดังนั้นเพื่อความชัดเจนจึงควรบัญญัติให้การสมรสเป็นโมฆียะ และบัญญัติผลแห่งการสมรสดังกล่าวว่าไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการเรียกค่าทดแทนความเสียหายจากอีกฝ่ายหนึ่ง โดยเพิ่มบทบัญญัติ ในมาตรา 1506 วรรคสี่ ดังนี้

“การสมรสหากเกิดจากคู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างใช้กลฉ้อฉลซึ่งกันและกัน การสมรสเป็นโมฆียะ และคู่สมรสทั้งสองฝ่ายไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนความเสียหายที่ได้รับต่อกาย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินจากอีกฝ่ายหนึ่งได้”

3) การสมรสที่เกิดจากการข่มขู่

ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนของบทบัญญัติเดิมในมาตรา 1507 ยังไม่มีการบัญญัติขอบเขตของคำว่าข่มขู่ไว้ชัดเจนเท่าที่ควร ในขณะที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ในส่วนของการทำนิติกรรมอันเกิดจากการข่มขู่ได้บัญญัติความหมายของการข่มขู่ไว้ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากกฎหมายของสมาพันธรัฐสวิส ยังได้บัญญัติความหมายของการข่มขู่ไว้ชัดเจน ผู้เขียนเห็นว่าควรเพิ่มเติมไว้ในมาตรา 1507 วรรคสอง ดังนี้

“การข่มขู่ตามวรรคหนึ่ง หมายถึง การข่มขู่ว่าจะเกิดอันตราย และเป็นภัยอันตรายใกล้จะถึง ซึ่งเป็นภัยต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของคู่สมรสผู้ถูกข่มขู่”

ในกรณีการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่โดยบุคคลภายนอก ผู้เขียนเห็นว่าแม้การสมรสอันเกิดจากการข่มขู่จะเกิดจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งหรือจากบุคคลภายนอก การสมรสก็คงจะมีผลเป็นโมฆียะเช่นเดียวกัน และในกรณีที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ข่มขู่ แม้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะรู้หรือไม่รู้ถึงการข่มขู่ การสมรสก็มีผลเป็นโมฆียะเช่นกัน ทั้งนี้ถือว่าการสมรสที่ถูกข่มขู่แสดงเจตนาในการสมรสบกพร่อง เพื่อความชัดเจนจึงควรมีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ โดยเพิ่มเติมเป็นมาตรา 1507 วรรคสาม ดังนี้

“การสมรสอันเกิดจากการข่มขู่โดยบุคคลภายนอก มีผลเป็นโมฆียะ”

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเหตุแห่งการสมรสที่มีผลเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 หากเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และกฎหมายต่างประเทศแล้วยังขาดรายละเอียดที่สำคัญในบางประการอยู่และในบางมาตราอาจมีบทบัญญัติที่สิ้นเกินไปและไม่ชัดเจนเพียงพอ จึงควรที่จะทำการปรับปรุงแก้ไขเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะดังกล่าวให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองคู่สมรสผู้สุจริต

เพื่อป้องกันปัญหาการตีความกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสถาบันครอบครัวและสังคมไทยต่อไป